

**WIELKIE
RELIGIE
ŚWIATA
W JĘZYKU
I KULTURZE**

**CHRZEŚCIJAŃSTWO
ISLAM
DIALOG**

WIELKIE RELIGIE ŚWIATA W JĘZYKU I KULTURZE

**CHRZEŚCIJAŃSTWO
ISLAM
DIALOG**

Redakcja naukowa
Magdalena Jaszczewska
Tatiana Kopac
Wanda Stec

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2022

Recenzenci
dr hab. Halina Chodurska, em. prof. UP
dr hab. Tadeusz Bogdanowicz, em. prof. UG

Redaktor Wydawnictwa
Paweł Wielopolski

Korekta tekstów w języku angielskim
Marta Noińska

Korekta tekstów w języku rosyjskim
Tatiana Kopac

Projekt okładki i stron tytułowych
Jan Rutka

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana z funduszu
Prodziekana ds. Nauki i Współpracy Międzynarodowej Wydziału Filologicznego
Uniwersytetu Gdańskiego oraz środków konferencji
„Wielkie religie świata w języku i kulturze. Chrześcijaństwo. Islam. Dialog”

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-337-0

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Spis treści

11 Słowo wstępne

DZIEDZICTWO RELIGIJNE, TOŻSAMOŚĆ, SPOŁECZEŃSTWO

Aleksander Posacki

15 Nowe formy dialogu z islamem

Halina Wątróbska

31 O synkretyzmie na marginesie chrześcijaństwa i islamu

Karol Heldt

43 Mozarabowie: rola liturgii w zachowaniu tożsamości kulturowej i religijnej

Marta Noińska

55 Wartości w orędziach bożonarodzeniowych Elżbiety II

Karolina Szwedzka

67 Antyhumanitarne i antychrześcijańskie oblicze Ku Klux Klanu

ODZWIERCIEDLENIE WIELKICH RELIGII ŚWIATA
W KULTURZE I LITERATURZE

Żanna Śladkiewicz
79 «Страдающее средневековье», или христианская
иконография в кристалле современной смеховой
культуры

Aleksandra Klimkiewicz
95 Matka Boska Współczesna
w języku i kontekstach kultury masowej

Tatiana Kopaс
107 «Обучение душ». О роли духовной музыки

Liliana Kalita
125 „Swój wśród obcych, obcy wśród swoich”.
Kategoria swojskości/obcości w filmie *Muzułmanin*

Svetlana Pavlenko
139 Дихотомия «христианство–ислам»
в романе-предупреждении Елены Чудиновой
Мечеть Парижской Богоматери. 2048 год

Oksana Kadochnikova
155 Мусульманская теология по Кантемиру

ODDZIAŁYWANIE WIELKICH RELIGII
NA JĘZYKI ŚWIATA

Leonarda Dacewicz
167 „Przymusowy” kontakt dwóch kultur chrześcijańskich –
wschodniej i zachodniej – a imiennictwo Podlasia w drugiej
połowie XIX w. Rუსyfikacja imion Tatarów podlaskich

- Magdalena Jaszczewska*
181 Obraz ojczyzny w przysłowia­ch polskich i kazachskich.
Zarys problematyki

- Wanda Stec*
197 Arabski ślad w rosyjskim i polskim nazewnictwie roślin
leczniczych na tle łacińskiej nomenklatury naukowej

WYZWANIA WSPÓŁCZESNEJ DYDAKTYKI NAUCZANIA
JĘZYKA OBCEGO WOBEC WIELORELIGIJNEGO
I WIELOKULTUROWEGO AUDYTORIUM

- Ekaterina Slusar, Joanna Mampe*
213 Воспитание толерантности на уроках РКИ.
Установление контакта между учащимися разного
вероисповедания

- Małgorzata Marciszewska*
225 Система упражнений по теме «Религия»: из опыта
работы со студентами Гданьского университета

Contents

11 Preface

RELIGIOUS HERITAGE, IDENTITY, SOCIETY

Aleksander Posacki

15 New Forms of Dialogue with Islam

Halina Wątróbska

31 About Syncretism in the Margin of Christianity and Islam

Karol Heldt

43 Mozarabs: the Role of Liturgy in Maintaining Cultural and Religious Identity

Marta Noińska

55 Values in Elizabeth II's Christmas Messages

Karolina Szwedzka

67 Anti-Humanitarian and Anti-Christian Aspect of the Ku Klux Klan

REFLECTING THE WORLD'S GREAT RELIGIONS
IN CULTURE AND LITERATURE

- 79 *Żanna Śladkiewicz*
“Suffering Middle Ages” or Christian Iconography
in Modern Humorous Culture
- 95 *Aleksandra Klimkiewicz*
Contemporary Holy Mother of God in Language and Contexts
of Mass Culture
- 107 *Tatiana Kopac*
“Souls Education”. On The Role of Sacred Music
- 125 *Liliana Kalita*
“At Home among Strangers, Strangers Among Their Own”. The Category
of “Familiarity/Alienness” in The Film *Muslim* by Vladimir Chotinenko
- 139 *Svetlana Pawlenko*
Dichotomy „Christianity-Islam” in Elena Chudinova’s Warning Novel
The Mosque of Notre Dame in Paris: 2048
- 155 *Oksana Kadochnikova*
Muslim Theology by Cantemir

THE INFLUENCE OF GREAT RELIGIONS
ON THE LANGUAGES OF THE WORLD

- 167 *Leonarda Dacewicz*
“Forced” Contact of Two Christian Cultures – Eastern and Western –
and the Given Names in Podlasie in the Second Half of the 19th Century.
Russification of Podlasie Tatars’ Names
- 181 *Magdalena Jaszczewska*
The Image of the Motherland in Polish and Kazakh Proverbs.
An outline of the Issues
- 197 *Wanda Stec*
Traces of Arabic in Russian and Polish Names of Medicinal Plants Set
against the Backdrop of Latin Scientific Nomenclature

CHALLENGES OF CONTEMPORARY DIDACTICS
OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING TOWARDS A MULTI-RELIGIOUS
AND MULTICULTURAL AUDIENCE

Ekaterina Slusar, Joanna Mampe

- 213 Fostering Tolerance during Lessons of Russian as a Foreign Language.
Establishing Contact between Students of Different Religions

Małgorzata Marciszewska

- 225 System of Exercises on the Topic “Religion”: from Work Experience
with Students at the University of Gdansk

Słowo wstępne

Szanowni Państwo, oddajemy w Państwa ręce monografię wieloautorską, będącą pokłosiem II Międzynarodowej Konferencji „Wielkie religie świata w języku i kulturze. Chrześcijaństwo. Islam. Dialog”, która w związku z sytuacją pandemiczną odbyła się późną jesienią, 26–27 listopada 2020 r., w trybie online. Została ona zorganizowana przez Zakład Języka Rosyjskiego i Przekładoznawstwa oraz Zakład Pragmatyki Komunikacji i Dydaktyki Języka Rosyjskiego w Instytucie Rusycystyki i Studiów Wschodnich Uniwersytetu Gdańskiego. Pierwsza konferencja, która zapoczątkowała cykl poświęcony wpływowi wielkich religii świata na języki i kulturę narodów, odbyła się we wrześniu 2018 r.

Ponieważ od wielu wieków poszczególne kontynenty zamieszkują przedstawiciele różnych nacji i religii, w stulecie urodzin Jana Pawła II z szacunkiem odnoszącego się do duchowego dziedzictwa muzułmanów i przekonanego, że dzięki dialogowi możemy się lepiej poznać i zrozumieć oraz uczynić świat lepszym i bardziej pokojowym, II edycja cyklicznej konferencji została poświęcona głównie przenikaniu się chrześcijaństwa i islamu na płaszczyźnie językowej i kulturowej. Jednakże temat przewodni obejmował szerszy zakres tematyczny i, jak się okazało, był w różny sposób zinterpretowany przez prelegentów.

W rezultacie powstał tom różnorodny, w którym badacze, reprezentujący zarówno polskie ośrodki naukowe (Gdańsk, Warszawa, Białystok, Łódź),

jak i zagraniczne (Rosja) przedstawili swoje badania i refleksje dotyczące następujących zagadnień: dialogu międzyreligijnego (A. Posacki); zachowania tożsamości religijnej w sytuacji dominacji innej religii (H. Wątróbska, K. Heldt); roli monarchy brytyjskiego i zwierzchnika Kościoła anglikańskiego w integracji społecznej (M. Noińska); politycznej ideologizacji religii na przykładzie Ku Klux Klanu (K. Szwedzka); odzwierciedlenia religii chrześcijańskiej i muzułmańskiej w paremiach (M. Jaszczewska); wpływu czynników religijno-geopolitycznych na imiennictwo Tatarów polskich na Podlasiu (L. Dacewicz); arabskich pozostałości w europejskiej nomenklaturze botanicznej (W. Stec); sacrum i profanum we współczesnej kulturze masowej (Ż. Śładkiewicz, A. Klimkiewicz); badań arabskiej kultury prowadzonych przez Dymitra Kantemira (O. Kadochnikova); kategorii „swojskości/obcości” w wybranym filmie rosyjskim (L. Kalita); roli muzyki w liturgii (T. Kopac); dychotomii chrześcijaństwo/islam na przykładzie wybranej powieści rosyjskiej (S. Pavlenko); wreszcie interkulturowości i tematyki religijnej w nauczaniu języka obcego (J. Slusar i J. Mampe, M. Marciszewska).

Przedstawione zagadnienia uwarunkowały strukturę tomu, a poszczególne teksty zostały przyporządkowane do czterech bloków tematycznych, połączonych tematem przewodnim drugiej edycji konferencji *Chrześcijaństwo. Islam. Dialog*: 1) Dziedzictwo religijne, tożsamość, społeczeństwo; 2) Odzwierciedlenie wielkich religii świata w kulturze i literaturze; 3) Oddziaływanie wielkich religii na języki świata; 4) Wyzwania współczesnej dydaktyki nauczania języka obcego wobec wieloreligijnego i wielokulturowego audytorium.

W imieniu zespołu redakcyjnego pragniemy serdecznie podziękować wszystkim uczestnikom za udział w konferencji pomimo niesprzyjających warunków. Dziękujemy również wszystkim osobom, które przyczyniły się do wydania niniejszego tomu.

Magdalena Jaszczewska,
Tatiana Kopac,
Wanda Stec

**DZIEDZICTWO RELIGIJNE,
TOŻSAMOŚĆ, SPOŁECZEŃSTWO**

Aleksander Posacki
Collegium Verum, Warszawa

Nowe formy dialogu z islamem

New Forms of Dialogue with Islam

Abstract: The article aims to present an important and current topic of dialogue between Christianity (not only Catholicism) and Islam. An important point of reference is the current encyclical of Pope Francis (signed on October 3, 2020), *Fratelli tutti. On brotherhood and social friendship* (inspired by the Great Imam Ahmad al-Tayyeb).

In the dialogue, subject-personal relations are important, with dogmatic and objective issues being in the background, mainly due to the Islamic interlocutor who is always threatened with various penalties for the slightest doctrinal deviation from the principles of their own religion.

For this purpose, the author of the article proposes new forms of dialogue with Islam, or rather with specific people professing this religion, using a rich apparatus of modern philosophy. The author presents philosophical trends based on the subject paradigm: existential thought, phenomenological theories, hermeneutics or the philosophy of dialogue (the philosophy of meeting). Through these tools, it will be easier to emphasize not only the subjective experience, but also intersubjective, interpersonal and dialogical. It is also possible to better describe the existential and even mystical experience, which can become a common ground for interreligious dialogue, due to the universal nature of these experiences, which, however, does not imply dogmatic relativism.

It all begins with the individual experience of an Individual who is a Person. There is no Person without an Individual. Only then can a person open up to dialogue, relationship, friendship or love. It is an expression of a specific philosophy of personalism, developed especially in Western Christian philosophy. Here we are close to the philosophy of Pascal, Scheler, Wojtyła and Hildebrandt. In this way, the dialogue moves to the present, to modern and contemporary philosophy. It is a question of knowing through love, which was already present in Plato. Love itself presupposes a relationship and a deep dialogue. Cognition with love was developed not only by M. Scheler, but also by M. Nedoncelle. It is also present in the Islamic mysticism of Sufism.

The still underestimated richness of personal relationships, also expressed through a specific mystery of conversation, is an important form of dialogue. Not only H.G. Gadamer but also M. Buber and E. Levinas noted it. Conversation becomes a specific paradigm of dialogue.

Key words: interreligious dialogue, subject paradigm, conversation, existential thought, phenomenological theories, hermeneutics, philosophy of dialogue, philosophy of encounter, Pope Francis, cognition with love, existential experience, mystical experience, personalism, universalism.

W islamie Wola Boga jest zawarta w Prawie. To bardzo ułatwia radykalny powrót do Litery, zwykle wyrwanej z kontekstu i traktowanej zbyt dosłownie przez rozmaitych fundamentalistów, integrystów czy ekstremistów, w istocie niezających i nierozumiejących głębi i znaczenia własnej religii i kultury. Ludzie ci odrzucają bogactwo i różnorodność własnej tradycji w imię rewolucyjnych reform, które okazują się sekciarskim regresem, redukcjonizmem i upadkiem nie tylko samej istoty religii, ale także człowieczeństwa, któremu ma ona pomagać (por. Candiard 2017: 52–54).

Zostawmy jednak krytykę tego ograniczonego i niebezpiecznego sekciarstwa, którym powinna zająć się sektologia i tajne służby. W tym wykładzie nie będę się zajmował tym, co niskie, ograniczone i upadłe. Na temat patologii w działaniach islamistów, których nie należy mylić z prawdziwymi wyznawcami islamu (co ustawicznie czynią media), napisano już wiele, może nawet zbyt wiele. Zwykle na Zachodzie uprawia się totalną krytykę islamu, co praktycznie uniemożliwia dialog i grozi eskalacją wrogości w nieskończoność (por. Storhaug 2015)¹.

¹ Krytykę islamu podejmują środowiska liberalne i ateistyczne, odrzucające także inne religie. Ale krytykę podejmują też środowiska prawicowe, związane z chrześcijaństwem.